

REFERENCES

1. Whorf B. L. (1956), Language, thought and reality: Selected writings of Benjamin Lee Whorf, Wiley, New York (engl).
2. Wolff P., Holmes K. J. (2011), Linguistic relativity, *Wiley Interdisciplinary Reviews: Cognitive Science*, Vol, 2, Issue 3, pp. 253-265 (engl).
3. Jean Piaget (2008), The Language and Thought of the Child, Rimis, Moscow, 436 p. (rus).
4. Ludwig Wittgenstein (2010), Tractatus Logico-Philosophicus, AST, Moscow, 177 p. (rus).
5. Edmund Husserl (2000), Logical Investigations. Cartesian Meditations. The Crisis of European Sciences and Transcendental Philosophy, Moscow, 752 p. (rus).
6. Berger Peter L., Luckmann Thomas (1995), The Social Construction of Reality: A Treatise in the Sociology of Knowledge, Medium, Moscow, 323 p. (rus).
7. Baudrillard Jean. Simulacra and Simulation, available at: http://lit.lib.ru/k/kachalow_a/simulacres_et_simulation.shtml. (rus).
8. Bulgakov M. A. (2006), Heart of a Dog, EKSMO, Moscow, 672 p. (rus).

© Левицький Віктор

Надійшла до редакції 14.07.2014

УДК 298.8

ЧОРНОЙВАН ЯНА,

аспірант кафедри культурології

Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова, м. Київ

ТЕОРІЯ РЕЛІГІЙНОЇ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ КОНФЕСІЙНОЇ ТРАДИЦІЇ ВІРИ БАГАЇ

У статті досліджена теорія релігійної освіти в конфесійній традиції віри багаї. Через з'ясування значення основних термінів дослідження ("освіта", "навчання", "виховання", "релігійна освіта", "релігійне навчання", "релігійне виховання") автор висвітлює питання про межі їх уживання відносно віри багаї. У результаті було введено два поняття для характеристики освітнього питання у вірі багаї: "багайська педагогіка" (загальні процеси надання знань, умінь та навичок та прищеплення духовних цінностей) та "багайська релігійна педагогіка" (надання релігійних знань, умінь і навичок виховання віруючих у душі багаї).

Ключові слова: віра багаї; освіта; навчання; виховання; релігійна освіта; релігійне виховання; релігійне виховання; багайська педагогіка; багайська релігійна педагогіка.

Постановка проблеми та стан її вивчення. Історія питання про освіту й виховання у вірі багаї має давню традицію, сповнену пошуками шляхів утілення й реалізації релігійного вчення засновника віри багаї - Багаулли. Постановка цього питання відбувається ще в ученні "предтечі" Багаулли - Баба, послідовники якого називали себе "бабідами", історія релігії яких уважається першою стадією формування віровчення багаї. Так, зв'язок релігії бабі з ученням багаї стверджують Е. Браун, П. Сміт, Х. М. Балузї, М. Момен, О. В. Мартиненко, Ю. А. Іоанезян та інші. Дослідженням текстів Баба займалися такі дослідники, як Д. МакЕоїн, який у роботі "Джерела ранньої доктрини та історії Бабі" наводить опис багатьох робіт, що належать авторству Баба [18], а також Т. Лоусон - академічний дослідник текстів Баба [19].

Тема освіти й виховання у вірі багаї на рівні аналітичної, критичної та науково-дослідної літератури знаходиться в стані часткової розробки. Тому, на нашу думку, ефективним виявляється аналіз інформації первинних джерел, а саме першоджерел релігійної традиції багаї: загальновізанні вірою багаї Священні Писання та "канонічні" твори центральних фігур віри багаї, праці їхніх послідовників, офіційна документація вищого адміністративного органу віри багаї - Всесвітнього Дому Справедливості.

Так, корисним для дослідження формування теорії релігійної освіти у вірі багаї є робота послідовника віри багаї Фарзама Арбаба "Навчаючись зростання: Історія розвитку Інституту Рухі і широкомасштабного розвитку Віри Багаї у Колумбії" [16], що дає опис історії розвитку та впровадження загальноприйнятих форм організації навчального процесу багаї - Інституту Рухі, дитячих класів.

Вивченням питань релігійної освіти у загальному значенні та дослідженням її місця в різних конфесіях займалися такі українські науковці, як В. Бондаренко, С. Беляєва, О. Гасяк, В. Єленський [7], М. Закович [8], Ю. Заячук, М. Кобрин, Г. Коцур, М. Маринович, В. Маліборський, Н. Мозгова, А. Кислий, О. Панасенко, Г. Погромська, Г. Тітова, Л. Филипович, М. Шкрібляк та ін. Масштабним інформаційним джерелом визначення місця релігійної освіти в сучасному освітньому процесі є монографія Ф. М. Козирева "Релігійна освіта у світській школі. Теорія і міжнародний досвід у вітчизняній перспективі" [10].

Першочергове значення для окреслення понятійного апарату в тематиці релігійної освіти в межах конфесії віри багаї є публікації загальнонаукового плану, такі як "Енциклопедія освіти" за редакцією В. Г. Кремени [6], "Український педагогічний словник" С. У. Гончаренка [2], "Педагогічний словник" за редакцією Г. М.

Коджаспірової [9], а також інші видання, що висвітлюють педагогічний та психологічний аспекти досліджуваного питання.

Метою статті є визначення місця освітньо-виховної проблематики в релігійному вченні віри багаї, зокрема, через розкриття багаїської теорії релігійної освіти. Для досягнення мети дослідження, на нашу думку, перш за все необхідно позначити межі основних понять, які будуть уживатися далі по тексту. Таким чином маємо такі **завдання**:

1) визначити межі застосування педагогічних понять, що були б прийнятними для характеристики освітньо-виховного комплексу релігійної традиції багаї, переліком: "освіта", "навчання", "виховання";

2) визначити значення вживання термінів "релігійна освіта", "релігійне навчання", "релігійне виховання", а також "духовне виховання", "духовна освіта", "моральне виховання" для виправданого використання цих термінів щодо освітньо-виховної системи віри багаї.

Виклад основного матеріалу. Досить довгий час в історії наукової та суспільної думки поняття "освіта", "навчання" і "виховання" не розділялись узагалі [6, с. 615]. Це не є дивним з огляду на те, що мета, цілі та основні форми впливу цих явищ на особистість людини збігаються. Для кращого розуміння меж та взаємозв'язків цих трьох близьких понять важливо окреслити місце та роль кожного з них.

Педагогічна наука від часів свого заснування й до сьогодні сформувала широкий спектр поглядів на визначення терміна "**освіта**". Цей термін не можна назвати однозначним, адже він є складним та багатоплановим поняттям. У найбільш широкому значенні термін "освіта" визначається як "процес і результат засвоєння особистістю певної системи наукових знань, практичних умінь та навичок і пов'язаного з ними того чи іншого рівня розвитку її розумово-пізнавальної і творчої діяльності, а також морально-естетичної культури, які у своїй сукупності визначають соціальне обличчя та індивідуальну своєрідність цієї особистості" [6, с. 614].

Такі особливості освіти як процесу тісно пов'язують її з іншою педагогічною категорією - "**навчання**". Навчанням вітчизняний учений С. Гончаренко називає "цілеспрямований процес передавання й засвоєння знань, умінь, навичок і способів пізнавальної діяльності людини" [2, с. 223]. Тому терміном "навчання" передусім називаємо конкретний *процес*: взаємодії вчителя та учня, спрямований на засвоєння знань, умінь та навичок; пробудження й задоволення пізнавальної активності людини через залучення її до спеціальної сфери отримання-збереження-відтворення знань [9, с. 94]. Цей складний процес має низку конкретних завдань, методів, прийомів та засобів [15]. Навчальний процес розуміємо як навчальний рух, сукупність послідовних дій з метою досягнення певного результату [16, с. 114].

Термін "**виховання**", що в другій половині XVIII ст. у вітчизняній педагогіці відокремився від поняття "навчання", сьогодні має цілком самостійне значення. Виховання також, як і освіта, має кілька вимірів - як соціальне явище це "складний і суперечливий соціально-історичний процес передачі новим поколінням суспільно-історичного досвіду, здійснюваний усіма соціальними інститутами: громадськими організаціями, засобами масової інформації та культури, церквою, сім'єю, освітніми установами різного рівня та спрямованості" [9, с. 21].

Виходячи з наведених визначень, можемо зробити висновок, що поняття "освіта" більш широке, ніж понят-

тя "навчання" та "виховання". Проте цей факт не заперечує їхньої тісної та органічної взаємодії. Влучним, на нашу думку, є характеристика *освіти* як загального поняття, що розкладається на складові частини: *навчання* - як процес "підготовки до життя" і *виховання* - як "включення в життя", як процес практичного застосування та результат всебічного впливу на особистість учня [6, с. 87].

Важливим для дослідження є узагальнюючий термін "педагогіка", що позначає систему діяльності, яка проєктується в навчальних матеріалах, методиках, рекомендаціях, установках, принципах [6, с. 635]. Аналогічно значенню вказаного терміна в межах нашого дослідження вводимо термін "багаїська педагогіка", який надалі буде використовуватись у значенні системи, що поєднує процеси освіти, навчання й виховання в конфесійній традиції віри багаї.

Для вирішення проблем у галузі релігійної освіти в наші дні у вітчизняній науці та в пострадянських країнах розпочався активний процес наукової роботи та пошуків, про що може свідчити велика кількість публікацій із окресленої тематики, проведення конференцій та круглих столів. Очевидними на території України є проблеми названої галузі наукового знання, тому зосередимося на специфіці окреслення конкретних понять: "релігійна освіта", "релігійне навчання", "релігійне виховання". На перший погляд, визначити коло застосування цих термінів можливо, якщо орієнтуватися на загальні поняття, на основі яких вони побудовані. Проте довготривалий вакуум у цій галузі на теренах слов'яномовних країн призвів до утруднення з подібними дефініціями. Адже на Заході цей процес не гальмувався, а тому й проблем із визначенням меж таких понять немає. На вітчизняному просторі справа дещо інакша. Поряд із релігійними освітою, навчанням та вихованням часто зустрічаються й інші терміни: "духовна освіта", "духовне навчання", "духовне виховання", "морально-етичне виховання" "духовно-моральне виховання". Для дослідження системи освіти й виховання віри багаї окреслення меж цих понять має першочергове значення.

У Толедських принципах із навчання в питаннях релігії (2008 р.) релігійна освіта окреслюється як "навчання знань про релігію, а не індоктринізація в певному віросповіданні" [12]. Е. Мірошникова виділяє такі цілі релігійного знання: "передавання знань про релігію, повага до релігійних традицій, формування моральної особистості" [12]. Професор М. Закович релігійну освіту окреслює як "навчальний процес, зорієнтований на передачу реципієнту певного обсягу релігійної інформації з метою підвищення рівня його релігійної освіченості, формування навичок усвідомленого сприйняття змісту певного релігійного віровчення", що, у свою чергу, не може бути позаконфесійною та розподіляється на загальнопросвітницьку (парафіяльні та недільні школи, біблійні курси тощо) і професійно зорієнтовану (богословська освіта, духовні навчальні заклади - академії, університети, семінарії, коледжі тощо) [8, с. 856]. Ф. Козирев релігійною освітою називає освіту у сфері релігії, що своїм предметом має викладання й вивчення індивідуального й колективного життя в цілому або його різноманітних аспектів окремо [10, с. 27]. Це визначення, на нашу думку, є найбільш узагальнюючим і найкраще охоплює сферу освіти в галузі будь-якої релігії, не зосереджуючись на її конфесійній спрямованості. Також учений диференціює цей вид освіти, формуючи таку типологію:

- 1) загальна (шкільна);
- 2) професійна (спеціальні заклади, що випускають священнослужителів);
- 3) спеціальна (молитовні й медитаційні практики, що мають на меті включення того, хто навчається, у певну віросповідну традицію, її засвоєння);
- 4) перехідний тип (поєднання основних типів) [10, с. 42-46].

Релігійним навчанням професор В. Єленський називає "навчання релігії" [7, с. 77], тобто процес взаємодії вчителя та учня, що має на меті передачу та засвоєння релігійних знань, умінь та навичок.

Релігійне виховання у вітчизняній педагогічній думці окреслюється як "система впливу, що передбачає розширення меж у пошуках людиною сенсу свого життя" [6, с. 769]. Система цінностей такого виховання має передусім звертатися до духовності, що пов'язана з вірою, та визначати для людини сферу морально-духовного життя, формувати її релігійну свідомість через розвиток добродієвості (чеснот) [6, с. 770].

Як альтернативний термін до поняття "релігійна освіта" часто вживається "духовна освіта". Духовною освітою ряд авторів, зокрема Л. Дмитренко, називає "передачу інформації з метою підвищення релігійної освіченості населення" [3, с. 32]. Автор указує на наявність двох напрямків духовної освіти, що повністю перекликаються з напрямками релігійної освіти, визначеними професором М. Заковичем: загальнопросвітницький ("катехизація або євангелізація населення, тобто релігійна освіта, здійснювана протягом усього життя через систему недільних шкіл, ЗМІ, катехитичних курсів, мирянських товариств") і професійно орієнтований ("професійна духовна освіта, сенсом якої є набуття вищого рівня богословських знань, тобто доктринальна підготовка духовенства, оволодіння системою знань із предметів світського характеру (історії, літератури, права, мов тощо), метою вивчення яких є формування громадянина певної держави, а також високоморальної, інтелектуальної особистості, здатної до самостійного пошуку в житті") [3, с. 34].

Також нерідко застосовується термін "морально-етичне виховання", що означає цілеспрямовану взаємодію дорослого і дитини з метою формування моральних почуттів і якостей, засвоєння морально-етичних норм і правил, розвитку моральних мотивів і навичок поведінки [5, с. 15].

Для з'ясування коректності застосування цих термінів звернімося до їхньої основи. Духовність є іменником, похідним від слова "духовний", та означає індивідуальне вираження в системі мотивів особистості двох фундаментальних потреб: ідеальної потреби пізнання та соціальної потреби жити й діяти "для інших" [4, с. 12]. Мораль - "духовно-культурний механізм регуляції поведінки особистості та соціальних груп за допомогою уявлень про належне, у яких узагальнені норми, цінності, зразки поведінки, принципи ставлення до інших індивідів та соціальних груп" [17, с. 397]. Моральна свідомість як результат процесу виховання та особливий психологічний феномен "передбачає знання моральних категорій, норм, принципів, усвідомлення своєї ролі й місця в суспільстві" [6, с. 523]. Етика - "система моральних норм і цінностей, що є характерною для певної культурної або релігійної спільноти, соціальної чи професійної групи людей" [17, с. 204]. Якщо брати за основу передусім психологічну направленість наведених термінів, видається щонайменше некоректним їх застосування як рівнозначних до поняття "релігія", яке

використовується нами в значенні соціально-історичного або соціокультурного феномена. Застосування цих термінів у галузі вивчення релігії, а в нашому випадку релігійних освітньо-виховних систем, на нашу думку, буде прийнятним, якщо вважати їх складовими компонентами релігії, зокрема кінцевою метою релігійного виховання. У такому разі справедливим буде визначення *морального виховання* А. Новиковим як розвитку в учня системи моральних знань, почуттів та прагнень [14], яке в результаті матиме міцну систему "звичної, повсякденної моральної поведінки" [9, с. 22]. Таким чином, *духовне виховання* - "це формування ціннісного ставлення до життя, що забезпечує стійкий і гармонійний розвиток людини" [Там само]. Особливо цінним це визначення є для сфери релігії, адже саме цей вид виховання звертається до почуття обов'язку, справедливості, щирості, відповідальності та інших якостей, що можуть "надати вищий сенс справам і думкам людини" [Там само]. Свої межі отримує й *етичне виховання*, що відповідно до загального визначення в релігійному вихованні може мати на меті вироблення у вихованців правил хорошего тону, формування культури поведінки та відносин усередині громади, виховання толерантного ставлення до представників інших віросповідань тощо [Там само, с. 23].

Категоричним стосовно застосування поняття "релігійна освіта" є Ф. Козирев, що проводить аналіз зарубіжного й вітчизняного досвіду в цій галузі та вказує на дві крайнощі використання поняття: суто теологічна спрямованість та суто релігієзнавча. Термін "релігійна освіта", на переконання вченого, не може мати альтернатив та потребує негайної відмови від підміни його більш вузькими й спеціальними термінами (типу "релігієзнавча", "конфесійна", "теологічна" освіта, а також "духовно-моральне виховання") [10, с. 21-22].

На наше переконання, терміни, до складу яких входить прикметник "духовний", адекватно й найбільш влучно звучать щодо означення освітніх феноменів передусім християнської конфесії. Вони можуть бути успішно застосовані для окреслення понять загальнолюдської ціннісної направленості, що пов'язані з внутрішнім психічним життям людини та виступають як "феномен психології та об'єкт виховання" [Див.: 11]. Проте для окреслення феноменів релігії, на нашу думку, цих термінів слід уникати як таких, що не мають змоги вичерпно окреслити це особливе соціокультурне явище.

На сьогодні ми не маємо визнаної офіційно на вищому адміністративному та духовному рівні віри багатай конкретно багатайської освітньо-виховної системи. Не спостерігаємо також широкого використання цієї конфесією термінів, про які йшлося вище. Галузь освіти і виховання у вірі багатай в сучасній науці не отримала вичерпного аналізу та характеристики як особливого релігійного феномена. Проте освітня та виховна компоненти наявні в соціальному вченні та практиці віри багатай, адже знаходяться в центрі її віровчення та діяльності. Віра багатай, як і будь-яка інша релігійна традиція, має власне вчення та способи його передачі. Фактом є офіційна заборона будь-якої місіонерської діяльності та культу священнослужителів у цій релігійній традиції. Проте засновник релігії зобов'язав кожного зі своїх послідовників доносити вчення та місію свого Явителя до оточуючих людей, до людства. Звідси й зароджується традиція навчання релігії, а пізніше й формування особливих освітніх структур та ініціатив.

Застосовуючи окреслені вище поняття, маємо змогу визначити межі їх застосування до обраної релігій-

ної традиції. Так, зважаючи на розгалужену мережу офіційних навчальних закладів, що побудовані на принципах віри багаї (школи, інститути, університети), можемо говорити про освіту багаї. Навчання та виховання, що є більш вузькими поняттями, наявні в цьому вимірі, адже цими закладами проводиться процес навчання основ наукових та професійних знань із поєднанням їх із віросповідними принципами релігії, що є, у свою чергу, процесом виховання в педагогічному значенні цих понять.

Релігійна освіта у вірі багаї має загальнопросвітницький характер. Професійно зорієнтованої релігійної освіти у вірі багаї бути не може, з огляду на відсутність священнослужителів. Особливі структури, що діють у сфері релігійної освіти віри багаї (дитячі класи, підліткові групи, Інститут Рухі), зорієнтовані як на послідовників релігії, так і на інших зацікавлених осіб, що не є членами співтовариства багаї, проводять *релігійне навчання* для своїх слухачів, використовуючи спеціальні прийоми, методи та засоби навчання. *Релігійне виховання* - обов'язковий елемент освітньо-виховної системи віри багаї, адже навчає своїх вихованців принципів релігійного та духовного життя багаї, зорієнтоване на розкриття в особистості доброчесностей (чеснот), виховує відповідне ставлення до Бога та його Божественного Плану.

Питання освіти й виховання у вірі багаї були актуальні ще із часів зародження цієї релігії. Та найбільш актуальними вони стають у часи розвитку та розширення співтовариства багаї, є результатом пошуків шляхів донесення власного віровчення до широкого загалу із дотриманням священних приписів Одкровення Багаулли (1817-1892, засновник Віри Багаї): заборона священнослужителів та особливого культу поєднується з обов'язками отримання достойної "матеріальної" освіти, самостійного пошуку істини та донесення релігії нового одкровення світові, що має на меті об'єднання всього світу.

Постановка питання про освіту й виховання випливає з головних постулатів релігійної традиції багаї - навчання *віри* людства, донесення до людства мети й призначення місії Багаулли як Посланця Божої Волі, як Пророка Нового Часу. Саме через навчання віри на перших етапах історії цієї релігії, що в термінології багаї називається "Героїчним Віком", відбувся приріст громади віруючих. На початку "Віку Становлення" віра багаї розповсюджувалася швидкими темпами. Епоха "Десятилітнього Хрестового Походу" (1953-1963 рр.), що була оголошена Шогі Еффенді (1897-1957), правнуком та правонаступником засновника віри Багаулли, принесла нові успіхи в справі розвитку та розширення меж віри багаї.

Проте в 1970-х рр., у зв'язку з призупиненням темпів розширення співтовариства, перед його членами з'являються нові завдання - віднайти нові шляхи для розширення та консолідації світової громади віри багаї [20]. Починаючи із цього часу, віруючі багаї світу починають експериментувати з методами та засобами навчання віри. Такі пошуки послідовників Багаулли на території Колумбії, починаючи з 1970-х рр. та протягом близько 20 років спроб і помилок, у свою чергу, призводять до формування нової системи, що за своєю структурою та формами могла б називатися освітньою системою віри багаї [16].

Створення програми Інституту Рухі та його подальший розвиток, а також відділення від нього нових проєктів (спочатку - дитячих класів, пізніше - підліткових

груп) стали новим етапом розвитку та розширення громади, збільшення ролі освітньо-виховної компоненти в справах розширення та консолідації громади, поглиблення розуміння віровчення послідовниками віри багаї та новими членами співтовариства багаї. Прискорився цей процес та здобув підтримку від Всесвітнього Дому Справедливості в 1988 р., що своїм офіційним документом "Ризван 1988 року" закликав своїх віруючих до нового етапу широкомасштабного розширення віри [16]. На передній план виходить початкова мета створення програм Інституту Рухі з його послідовністю курсів - навчити нових віруючих основ віровчення для того, щоб ті могли вільно навчати віри інших людей (свої сім'ї, знайомих) [16].

Ідучи за визначенням Ф. Козирева теорії освіти як такої, що відповідає на три конкретних запитання, можемо зробити певні висновки щодо структури освітньо-виховної системи віри багаї [10, с. 60]:

1) чого вчити (зміст - "освіта"): освітні феномени віри багаї надають своїм учням знання про базові принципи релігії багаї, священну історію заснування та розвитку віри, священну історію та роль центральних фігур віри, учать правил соціального та культового життя віруючого багаї, правильного ставлення до Бога та Його Одкровення;

2) як вчити (методи, засоби - процес "навчання"): протягом історії розвитку Міжнародного співтовариства багаї його послідовники на місцевому рівні у вигляді особистих ініціатив та на вищому адміністративному рівні у вигляді настанов виробили традиції та принципи навчальної та виховної роботи, які втілювалися в діяльності особливих освітніх структур віри багаї, динамічний та систематичний процес розробки й упровадження засобів навчання в цих структурах, що становлять собою зміст навчальних програм;

3) для чого вчити (мета - "виховання" як результат): виховання чеснот особистості на основі віросповідних принципів багаї, її Священних Писань, виховання людини, що будує своє життя в душі багаї, прагне служити Богові та людству, слідує "Його Плану" зі створення "Нового Світового Співтовариства".

Висновки

Віра багаї точкою витоку питання про освіту й виховання має вчення Баба та Багаулли як засновників цієї релігійної традиції, що випливає з потреби навчати віри. Завдяки тлумаченням послідовників Багаулли - Абдул-Бага та Шогі Еффенді, законотворчій роботі Всесвітнього Дому Справедливості та самовідданому пошуку шляхів практичного застосування вчення Явителя віруючими, що є членами Міжнародного товариства багаї, соціального вчення віри багаї у сфері освіти і виховання було втілено на практичному рівні. Таким чином, сьогодні вирішення питання освіти й виховання стало щоденним елементом життя кожної громади багаї у світі.

Узагальнюючи досвід віри багаї в окресленій сфері, можемо зробити висновок про існування двох вимірів освітнього питання у вірі багаї. *Перший вимір* назвемо "багайська педагогіка", що характеризує загальні процеси з надання дітям (за потреби і дорослим) необхідних знань, умінь та навичок, а також із прищеплення духовних чеснот учням. "Багайська педагогіка" застосовується у загальноосвітніх школах, інститутах та університетах, а також інших соціальних освітніх проєктах, що створені за ініціативи віруючих багаї та на віросповідних принципах цієї релігійної традиції. *Другий вимір*

бере свій початок з головного призначення релігійного одкровення та Божого Посланця (Пророка, Явителя) - навчання людей правил життя, Законів Божих, віри - та має втілення в "багайській релігійній педагогіці", що об'єднує релігійну освіту, релігійне навчання та релігійне виховання в традиції віри багаї. Багайська релігійна педагогіка характеризує процеси з надання релігійних знань, умінь і навичок (вивчення Священних Писань та священної історії віри багаї, навчання правил сповідання релігійної традиції та культурової діяльності тощо) та виховання віруючих у душі багаї - прищеплення багайських релігійних чеснот.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вікова і педагогічна психологія / [В. О. Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднійчук та ін.]. - К. : Каравелла, 2008. - 400 с.
2. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко. - К. : Либідь, 1997. - 376 с.
3. Дмитренко Л. Духовна освіта в Україні: стан і проблеми / Л. Дмитренко // Людина і світ. - 2004. - № 4. - С. 31-37.
4. Дубічинський В. В. Сучасний тлумачний словник української мови. / В. В. Дубічинський. - Харків : ВД "Школа", 2006. - 1008 с.
5. Духовне виховання дітей дошкільного віку / [за ред. Т. І. Туркот]. - Херсон : РІПО, 2011. - 72 с.
6. Енциклопедія освіти / [гол. ред. В. Г. Кремень]. - К. : Юрінком Інтер, 2008. - 1040 с.
7. Єленський В. Є. Релігійне навчання й виховання в законодавствах та освітніх системах західноєвропейських країн / В. Є. Єленський // Православні духовні цінності і сучасність : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., Київ, 21 берез. 2003 р. - К., 2003. - С. 77-82.
8. Закович М. Релігійна та релігієзнавча освіта в Україні / М. Закович, А. Колодний // Академічне релігієзнавство / [за наук. ред. А. Колодного]. - К. : Світ Знань, 2000. - С. 854-858.
9. Коджаспирова Г. М. Педагогический словарь / Г. М. Коджаспирова, А. Ю. Коджаспиров - М. : Изд. центр "Академия", 2000. - 176 с.
10. Козырев Ф. Н. Религиозное образование в светской школе. Теория и международный опыт в отечественной перспективе : [монография] / Ф. Н. Козырев. - СПб. : Апостольский город, 2005. - 636 с.
11. Маценко Ж. М. Духовність: феномен психології та об'єкт виховання / Ж. М. Маценко. - К. : Освіта України, 2010. - 100 с.
12. Мирошникова Е. М. Религиозное образование как социально-политический фактор [Электронный ресурс] / Е. М. Мирошникова // Религия как социальный институт : Международная научно-практ. конф., Москва, Узкое, 6 сентября 2011. - Режим доступа : <http://www.religiopolis.org/documents/3297-emmiroshnikova-religioznoe-obrazovanie-kak-sotsialno-politicheskij-faktor-moskva-uzkoe-sentjabr-2011.html>.
13. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка / Н. Є. Мойсеюк. - К. : ВАТ "КД НК", 2001. - 608 с.
14. Новиков А. М. Основания педагогики [Электронный ресурс] / А. М. Новиков. - М. : Эгвес, 2010. - 208 с. - Режим доступа : <http://www.anovikov.ru/books/op.pdf>.
15. Кузьмінський А. І. Педагогіка у запитаннях і відповідях [Електронний ресурс] / А. І. Кузьмінський, В. Л. Омеляненко. - К., 2006. - 311 с. - Режим доступа : http://libfree.com/125860619-pedagogikapedagogika_u_zapitanniah_i_vidpovidyah_kuzminskiy_ai.html.
16. Фарзам Арбаб. Обучаясь росту : История развития Института Рухи и широкомасштабного расширения Веры Бахаи в Колумбии [Электронный ресурс] / Арбаб Фарзам. - Режим доступа : <http://www.chupin.ru/library/Farzam.Arbab/Farzam.Arbab.-Learning.about.growth.pdf> 20.
17. Філософський енциклопедичний словник / [В. І. Шинкарук (голова редколегії) та ін. ; наук. ред. Л. В. Озадовська, Н. П. Поліщук]. - К. : Абрис, 2002.
18. MacEoin Denis. The Sources for Early Babi Doctrine and History / Denis MacEoin. - Leiden : Brill, 1992.
19. Lawson Todd. The Qur'an Commentary of Sayyid Ali Muhammad, the Bab : PhD diss, Institute of Islamic Studies / Todd Lawson. - Montreal : McGill Univ., 1987.

Чорнойван Яна,

аспірант кафедри культурології

Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова, г. Київ

ТЕОРИЯ РЕЛИГИОЗНОГО ОБРАЗОВАНИЯ В КОНТЕКСТЕ КОНФЕССИОНАЛЬНОЙ ТРАДИЦИИ ВЕРЫ БАХАИ

В статье исследована теория религиозного образования в конфессиональной традиции веры бахаи. Через выяснение значения основных терминов исследования ("образование", "обучение", "воспитание", "религиозное образование", "религиозное обучение", "религиозное воспитание") автор освещает вопрос о границах их применения относительно веры бахаи. В результате были введены два понятия для характеристики образовательного вопроса в вере бахаи: "педагогика бахаи" (общие процессы передачи знаний, умений и навыков, а также привитие духовных ценностей) и "религиозная педагогика бахаи" (передача религиозных знаний, умений и навыков, а также воспитание верующих в духе бахаи).

Ключевые слова: вера бахаи; образование; обучение; воспитание; религиозное образование; религиозное обучение; религиозное воспитание; педагогика бахаи; религиозная педагогика бахаи.

Chornoivan Yana,

Postgraduate of the Department of Cultural Studies

National Pedagogical Dragomanov University, Kyiv

RELIGIOUS EDUCATION IN THE BAHAI FAITH

The author tries to find a place of religious education in religious traditions of the Baha'i Faith.

The main objectives of the research are:

1. to clarify the meaning of terms "education", "learning", "upbringing" and limits of their application in the field of education of the Baha'i faith;

2. to clarify the meaning of terms "religious education", "religious learning", "religious upbringing" and limits of their application in the field of education of the Baha'i faith;

After the analysis of the main terms of research the author introduced two concepts to describe the educational issue in the Baha'i Faith:

"Pedagogy of the Baha'i", which is further used in the value system that combines the processes of education, learning and upbringing in the confessional tradition of the Baha'i faith;

"Religious pedagogy Baha'i" as a system that combines the processes of religious education, religious learning, religious upbringing.

Pedagogy Baha'i is used in schools, colleges, universities and other social and educational projects, created on the initiative of the Baha'i believers and religious principles of this religious tradition.

Religious pedagogy Baha'i describes the processes of providing religious knowledge, skills and abilities (the study of the Scriptures and the sacred history of the Baha'i faith, learning the rules of the confession of religious traditions and religious activities, etc.), and upbringing in the spirit of the Baha'i believers - inculcation of religious virtues.

The author comes to the conclusion that religious pedagogy Baha'i originates from the main purpose of religious revelation of Baha'u'llah - teaching people the rules of life, the Laws of God, the faith.

Keywords: Baha'i Faith; education; learning; upbringing; religious education; a religious learning; religious upbringing; pedagogy Baha'i; religious pedagogy Baha'i.

REFERENCES

1. Skrypchenko V. O., Dolynska L. V., Ohorodniichuk Z. V. (2008), *Developmental and Educational Psychology*, Kyiv, 400 p. (ukr).
2. Honcharenko S. U. (1997), *Ukrainian Pedagogical Dictionary*, Kyiv, 376 p. (ukr).
3. Dmytrenko L. (2004), *Theological education in Ukraine: state and problems*, *Liudyna i svit [Man and the World]*, № 4, pp. 31-37 (ukr).
4. Dubichynskiy V. V. (2006), *Modern Ukrainian Language Dictionary*, Kharkiv, 1008 p. (ukr).
5. Turkot T. I. (ed.) (2011), *Spiritual education of preschool children*, Kherson, 72 p. (ukr).
6. Kremen V. H. (ed.) (2008), *Encyclopedia of Education*, Kyiv, 1040 p. (ukr).
7. Yelenskiy V. Ye. (2003), *Religious training and upbringing in law and education systems of Western European countries*, *Orthodox spiritual values and modernity (March 21, 2003)*, Kyiv, pp. 77-82 (ukr).
8. Zakovych M., Kolodnyi A. (2000), *Religion and religious education in Ukraine*, *Religious Studies Academic*, pp. 854-858 (ukr).
9. Kodzhaspirova G. M., Kodzhaspirov A. Yu. (2000), *Pedagogical dictionary*, Moscow, 176 p. (rus).
10. Kozyrev F. N. (2005), *Religious education in secular schools. Theory and international experience in the national perspective*, St. Petersburg, 636 p. (rus).
11. Matsenko Zh. M. (2010), *Spirituality: the phenomenon of psychology and upbringing facility*, Kyiv, 100 p. (ukr).
12. Miroshnikova Ye. M. (2011), *Religious education as a socio-political factor*, *International Scientific and Practical Conference Religion as a Social Institution (September 6, 2011)*, available at: <http://www.religiopolis.org/documents/3297-emmiroshnikova-religioznoe-obrazovanie-kak-sotsialno-politicheskij-faktor-moskva-uzkoe-sentjabr-2011.html>.
13. Moiseiuk N. Ye. (2001), *Pedagogics*, Kyiv, 608 p. (ukr).
14. Novikov A. M. (2010), *Base of pedagogics*, Moscow, 208 p., available at: <http://www.anovikov.ru/books/op.pdf> (rus).
15. Kuzminskiy A. I., Omelianenko V. L. (2006), *Pedagogics in a questions and answers*, Kyiv, 311 p., available at: http://libfree.com/125860619-pedagogikapedagogika_u_zapitannyah_i_vidpovydyah_kuzminskiy_ai.html (ukr).
16. Farzam Arbab. *Studying growth: History of the development of the Ruhi Institute and a major expansion of the Baha'i Faith in Colombia*, available at: <http://www.chupin.ru/library/Farzam.Arbab/Farzam.Arbab.-.Learning.about.growth.pdf>.
17. Shynkaruk V. I. (ed.), (2002), *Encyclopedic Dictionary of Philosophy*, Kyiv (ukr).
18. Denis MacEoin (1992), *The Sources for Early Babi Doctrine and History*, Brill, Leiden (engl).
19. Todd Lawson (1987), *The Qur'an Commentary of Sayyid Ali Muhammad, the Bab*, PhD diss, Institute of Islamic Studies, McGill Univ., Montreal (engl).

© Чорнойван Яна

Надійшла до редакції 10.08.2014